

PROLOG

Březen 1943, nedaleko vesničky Sokolovo

Pěšáci pochodovali jeden za druhým po úzké lesní stezce, každý z nich měl přes rameno nedbale přehozený automat. Bylo chladno, teplota se pohybovala něco pod bodem mrazu. Ve vzduchu bylo cítit napětí. Kráčeli pomalu, zdánlivě ani nebylo kam spěchat. Stezka zapadala sněhem, vypadala nepoužívaně, rozhodně po ní nikdo v posledních hodinách nešel. Možná po ní chodívala zvířata: srnky a černá zvěř, ale lidé ne. Na mnoha místech ji znovu zarůstala okolní vegetace, hlavně nízké křoviny a nálet malých stromků. Okolo byla hustá stěna vzájemně propletených bříz, osik a smrků, to všechno mohlo vzbuzovat dojem pašerácké nebo snad lovecké stezky kdesi hluboko v sibiřském pralese. Náletové stromečky na stezce – jejich tenké větve a kmínky – nesměle vykukovaly z vlhkého, těžkého sněhu. Pěšáci na sobě měli promočené špinavé khaki uniformy, na které si natáhli bílé nebo spíše našedlé maskovací zimní kombinézy. Málokterý se obtěžoval vzít si helmu, na hlavách měli nízké beranice povlečené bílými hadry. I přes teplotu vzduchu pod bodem mrazu byl na jejich čelech vidět pot. Je jasno, v noci bude určitě pěkně mrznout, stejně jako spoustu předchozích nocí a spoustu těch, co teprve přijdou.

Mareš šel jako poslední, obvykle to nesnášel – bál se, že ho nějaký esesman zezadu sebere, podřeže a nikdo si toho ani nevšimne, ale dneska mu to bylo jedno. Nebyla síla nad něčím podobným přemýšlet. Únava a chladno úspěšně mazaly veškeré myšlenky na cokoliv. Muži šli nyní v rozcetech – deset metrů nebo o něco více, aby je všechny

najednou nedokázala dostat jediná minometná střela nebo granát. První už zmizel v zatáčce mezi stromy daleko vpředu a Mareš do sychravého vzduchu nehlasně proklínal tíhu tlumoku s ručními granáty a municí. Je zima, přesto se potí. Pot mu stékal po krku, po zádech, po hrudníku. Pot nepříjemně štípal a podivně páchl nemocí. Boty ho dřely na patách i na palcích, byly promočené od těžkého sněhu. Byla mu zima. Jestli tuhle rozvědku neodstůně, bude to skutečný zázrak, co by se odehrál v Sovětském svazu, který se honosí ateistickým nátěrem a všemi silami popírá existenci Boha. Už ho škrábalo v krku a z nosu mu tekla rýma, nebylo to nic příjemného.

Nebyl si jist, kde přesně jsou. Někde poblíž ukrajinské vesničky s ne úplně nečeským jménem Sokolovo. No, správněji Sokolove.

Co je za den? Sobota. Šestého března.

Co je za rok? Devatenáct set čtyřicet tři.

Není to jedno? Není. Ukotvení v čase a prostoru je v příliš velkém Sovětském svazu důležitější než kdekoli jinde. Všichni mu před válkou vyprávěli o tom, jak je Rusko krásné. Teď tu je a... zůstává mu jen mizerný dojem z všudypřítomných propagandistických plakátů rozvěšených i na vyhořelých vesnických chatách, šedý svět smutných tváří utrápených civilistů, sníh a bahno. A příroda? Podobný les by našel i doma a nemusel by moc hledat.

Šel kupředu jako stroj. Tři dny téměř bez spánku. Pět minutám se zavřenýma očima vestoje u vyhořelého skopčáckého transportéru se spánek říkat nedá. Ten pochod sem přes otevřenou planinu byl strašlivý. Prokletý vítr! Deset minut se zavřenýma očima v mokré hnijící trávě, zatímco kdesi v dálce dunělo něčí dělostřelectvo. Deset minut klímání nad neslanou nemastnou vodovou polévkou v nějaké bezejmenné vesničce a to bylo zhruba tak všechno. Muži před ním mizeli v dlouhé táhlé zatáčce. Jeden za druhým se mu ztráceli z očí. Slunce se pomalu skrývalo za temné mraky. Zimní slunce se odráželo od sněhových krystalek a bodalo do očí, stín jim dovolil si

odpočinout. Že by přišla sněhová bouřka? Děje se něco takového tady na Ukrajině? Jsou tady také takové zimní bouře jako na Sibiři? Mohli se připravovat na zásadní změnu počasí, příchod ještě větší zimy. Je teprve březen, ale kdo by čekal oteplení, oblevu a náznaky jara, byl by krutě zklamán. Kam bychom se schovali? Kdyby přišla vichřice, být v lese by nebyl úplně nejlepší nápad. Stromy jsou obaleny ledem a vypadají křehce, zafouká silnější vítr a třetina z nich se poroučí k zemi. Myšlenky se mu rozbíhaly všemi směry, proplétaly se do sebe a on v malátném polospánku nedokázal rozeznat, jestli se jedná o sen nebo skutečnost. Nedokázal je ovládat. Myšlenky se vpíjely jedna do druhé. Nohy mechanicky kráčely pořád kupředu. Jde jako stroj, kterému se zaseklo řízení. Musí kupředu, stále kupředu, bez nároku na odpočinek. Krákání havranů v okolí zmlklo, jako když utne. Zarazil se. Potřásl hlavou a odehnal od sebe miliardu nesmyslných nespojitých myšlenek. Během zlomku vteřiny byly zpět. Zaklel. Něco je špatně. Stezka před ním byla prázdná. Otočil se.

Také nikdo.

Už prošel tou táhlou zatačkou a měl před sebou novou dlouhou rovinku. Prázdnou. Potřásl zmateně hlavou. Kde jsou? Kam zmizeli? Cesta před ním je prošlapaná, ale ti, kteří to udělali, jsou pryč. Strojově přesnými pohyby, nezávislými na zmatku hlavy, stáhl z ramene automat. Starý dobrý PPŠ-41. Špagin. Spousta kluků – včetně sovětských rozvědčků – používá ukořistěné Schmeissery MP-40 (i když se to pochopitelně nesmí a velitelé to neradi vidí), ale Mareš ne. Táhne stejný špagin už bůhví odkud. Bubnový zásobník (samopalů s tím zásobníkem se říkávalo ivan) zahodil před dlouhou dobou, sice spousta střelby bez přebíjení, ale ta tíha a nespolehlivost. Mnohokrát se mu tam zasekla patrona. Teď má klasický podlouhlý zásobník a ten je zatím zcela spolehlivý. Odjistí zbraň, ozve se příliš hlasitě kovové cvaknutí. „Zatraceně!“

Nějaký vtip. Ušili na mě nějaký vtip. Ale já se smát nebudu, není čemu.

Spánek zmizel, jako kdyby nikdy nebyl. Všechny drobné problémy jako štiplavý pot, zápach nebo odřené nohy byly také hned pryč. Schovali se, pitomci? Takhle hloupé vtipy nebudou přece dělat na dohled od skopčáckých linií, ne?

Mareš se příkrčí na stezce do jakéhosi podřepu a přes železné hledí samopalů se rozhlíží okolo sebe. Nechali mě tu? Proč? Zabočili někam do lesa a já to ve spánku přehlédl? Nechápe, že si jeho zmizení nikdo z ostatních nevšiml. Cítí, jak mu mrznou palce v promočených botách. Kde sakra jsou?

Nalevo od něj zapraskala větev, bleskurychle se otočil a málem zastřelil Suchana, který vykoukl zpoza několika zpřelámaných klád. Rozvědčíkův obličej mezi suchými větvemi místy obalenými námrazou vypadal nadpozemsky. Mareš sklonil hlaveň samopalu: „Já si myslel...“ prohlásil s pořádnou úlevou v žízni chraptivém hlase.

„Kde jsi, blbče? Jsou tady náckové! Zalez sem! Hned!“

Mareš ani nevěděl, jak skočil do křovisek a větví za Suchanem. To mu už za zády práskaly výstřely a kulky ořukávaly okolní stromy. Zavrčel bolestí, poškrábal si obličej a dopadl na automat tak nešťastně, že se praštil do žeber a ještě slušně kousl do jazyka. Má krev v ústech. Odplivl si a držel hlavu dole. Dlouhá dávka z německého samopalu – drží ho náš, nebo Němec? Je to takové praskání, jako když mačkáte novinový papír, co ležel moc dlouho na slunci a zkřehl. Střely švihají do větví nad ním. Suchan ležel hned vedle Mareše a šklebil se mu do obličeje. Oba muži se nakonec rozesmáli nahlas.

„Sklapněte, šílenci pitomí,“ zavrčel vztekle za jejich zády Sochor, velitel praporečnických automatčků-průzkumníků. „Kdyby nebylo tohohle vemena, ani by si nás nevšimli,“ zahučel. „Kolik jich je? Co jste viděli?“ vrátil se Sochor k realitě. „Kluci už se roztáhli do stran. Musíme zjistit, jestli jich není moc, aby nás neobešli. Potom to zkusíme pomalu přes tu stezku a třeba jim obejdeme křídla rych-

leji, než oni to udělají nám. Kolik jich tam může být?“ opakoval otázku.

„Těžko říci,“ pokrčil rameny Suchan, jednoduše prostrčil samopal mezi zasněženými kládami a nazdařbůh vystřílel dlouhou dávku. Nešlo ani o to někoho trefit jako spíše odradit Němce od rychlého postupu vpřed. „Třeba je to taky jenom patrola, třeba máme jednu kliku, aspoň jednu.“

„Na to bych nesázel, aby to spíš nebyla předsunutá jednotka celého praporu, celé divize,“ vystřelil tučet ran i Mareš. V hrdle se mu tlačil hysterický smích. Byl to pocit, jako kdyby se mu chtělo zvracet. Nebylo by to během boje poprvé. Prostě tam ten chechot byl a čekal pouze na chvilku nepozornosti, aby vyrazil ven. „Nebo předsunutá jednotka celého praporu,“ přemílal si téměř nehlasně v ústech. „Nebo předsunutá jednotka celého praporu, pluku, brigády, divize, armádního sboru,“ skvěle si byl vědom blízkosti vlastního hysterického záchvatu, ale nebyl schopen udělat vůbec nic, co by mu mohlo pomoci. Nejlepší by bylo se zvednout, střílet a s jekotem zaútočit na neviděné pozice nepřítele.

To už bych si mohl rovnou prohnat hlavu kulkou, pomyslel si hořce.

Střelba rozléhající se mokrým, zasněženým lesem zesílila a zhoustla. Přicházela zleva i zprava, československý průzkumný oddíl se skutečně rozvinul a teď narážel na nepřítele úplně všude. Kolik jich je? Tlumené výbuchy ručních granátů. Jsou naše, nebo jejich? Strašný problém je, že všichni používají materiál protivníka. Můžou to být německá šťouchadla na brambory, ty jejich granáty na dlouhých rukojetích, i sovětská útočná vajíčka. Z jaké ruky však vylétly? Nelze odhadovat. Mareš sám má za opaskem dva německé granáty, úplně na ně zapomněl; vytěsnil je, i když ho oba pořádně tlačí do žeber. Je tam nějaký pohyb? Hýbe se něco vpředu? Vyprázdnil tím směrem v marném nadšení zbytek zásobníku. Tohle není jako válečný kinožurnál, nepřítele skoro nevidíš, jenom

míhající se stíny. Představoval si ohromné armády střetávající se na pláních, zatím vždy viděl... jak to popsat? Přebíjí samopal a sleduje Sochora, který vyhlíží zpoza jejich náhodně objevené barikády. Veliteli hlídky stéká pot po tvářích, na bradě se mu dělají velké kapky, co potom padají do sněhu a zežloutlé trávy, která z něj v trsech vyhlíží. Vypadá nemocný. Mareš si uvědomuje, že Sochor neustále kašlal. Je nachlazený, nebo je to něco horšího? Nemocná je většina jejich jednotky, nachlazení se vlastně nepočítá za skutečnou nemoc.

„Urrrá! Urrrá!“ ozývá se kdesi zleva. Více výbuchů ručních granátů a potom kašláním kulometu. Suchan se obrací na Mareše a nahlas šeptá do kakofonie palby: „My jsme s sebou řehtačku neměli, to musí být jejich.“

„Podle zvuku je to jejich posranej mašinkvér! Vběhli jsme do něčeho většího, klucí,“ Sochor si mne krví podlité oči. „Nevím, jestli se ostatní roztáhli a co zkusili na levém křídle. Říkal jsem, aby byli opatrní. Tohle zavání průserem. Svoboda říkal, že asi na někoho narazíme. Prostě tedy chtějí prorazit, ještě můžeme být rádi, že nemají tanky. Uděláš to ty,“ ukazuje na Mareše: „Nech tu ranec, vem si jenom kvér, granáty a sumky. Budeš muset běhat. Poběžíš na levé křídlo, řekl jsem jim roztáhnout se o sto metrů dál a stočit se trochu dozadu. Ať se na to vyserou. Musíme pryč. Tohle neudržíme. Musíš zjistit, co se děje, a stáhnout kluky zpátky. Je jich fakt moc.“ Nadzvedne se a vypálí dlouhou dávku. Kdosi zoufale křičí. Palba očesává smrky nad jejich hlavami. Všude létá spousta dlouhých třísek. „Stáhneme se každý na vlastní pěst k té hájovně, co jsme minuli před hodinou. Rozumíš? K té hájovně! Rozumíš?“ Sochor křičí a šátrá po vejčitých granátech v tlumoku. „Rozumíš?!“

„Nejsem hluchej ani blbej,“ odvětí Mareš, odkládá ranec a plazí se na druhou stranu. Teprve po chvíli se zvedne do podřepu a příkrčený přebíhá od stromu ke stromu. Je mu strašlivá zima. Maskovací plášť je jedna promočená onuce a zbytek uniformy je na tom stejně. Potřeboval by

jiné boty. Střelba je pořád silnější. Podvědomě čeká zadunění kanónu nebo svist a jedovaté prasknutí minometné střely. Vůbec netuší, jaká je všeobecná situace na frontě, všechno se utajuje. Na taktické podgotovce jim skoro nic neřeknou. Když jsou u toho Rusáci, neřekne se vůbec nic. Když u toho Rusáci nejsou, neřekne se o moc víc. Všechno je utajené, tajné, zakázané. Musí se dostat alespoň padesát kroků od stezky, která asi představuje tuhle malou frontovou linii. Bylo by lepší dvě stě, aby to bylo trochu bezpečnější, ale nemá čas. Vypadá to na pořádnou přesilu. Musíme se stáhnout. Snad mají Němčouři jiný úkol než po lesích nahánět dvě desítky zavšivených průzkumníků. A snad nemají tanky nebo obrněné pásáky s těžkými kulomety. Snad, snad, snad, pořád jenom samé snad.

Ve stínu před sebou zahlédl typickou hranatou helmici. Nosíme jejich boty, samopaly, granáty, ale nikdo by si nevzal na hlavu tenhle uhlák. A nebyl tam jediný. Tři, pět, přestal počítat. Reflexivně tím směrem vypálil dávku, padl na levé rameno a odkutálel se. Němci také neváhali ani vteřinu a odpověděli zuřivou palbou. Jsem v prdeli, jsem v prdeli. Máme je kurva v zádech! Bušení srdce přehlušilo všechno ostatní, téměř se nemohl nadechnout, na okamžik ho zcela ochromila bolest. Proč ležím na zádech? Kde mám samopal? Vyplivl z úst nějaký hnus. To není jenom sníh, ale i shnilá hlína! Snad to není nic horšího. Sáhl si na čelo a prohlédl si prsty, na kterých měl krev. Zadoufal, že zranění není nic vážného. Srdce se pozvolna uklidňuje, jenže rozostřené vidění přetrvává, všechno dál než dva metry od něj je rozmazané. Nahmátl špagina a naslepo odpálil dávku směrem, kde tušil protivníka. Chce nahmátnout rezervní zásobník. Kde je?

Slyší němčinu, není si jist významem slov, hodiny na předválečné střední škole jsou dávno zapomenuty. Neučil se němčinu rád, stejně jako ostatní předměty. Chraplavé hlasy vyřvávající hnusná německá slova. Jak může být jazyk tak odporný, napadá ho. Němčina se mu zhnusila během ordnerských demonstrací v pohraničí i během po-

slechu Hitlerových hysterických projevů. Pouští automat do trávy a tahá z opasku granát. Na germána germánskou bombou! Oči má najednou plné krve. Vytrhává pojistku a hází šťouchadlem. Granát klepl o strom, zapadl za křoviska a vybuchl. Svistot střepin následovaný bolestným jekotem!

Mareš si otřel čelo. Všude má spoustu krve. Kurva! Drapnul druhý granát, odjistil a hodil stejným směrem jako první. Nový výbuch, ale tentokrát žádný další křik, pouze nekončící sténání. Rozeběhl se. Musí se dostat k ostatním. Možná už je pozdě, ale třeba se mu podaří křídlo zpravit o nepříteli v zádech dříve, než bude úplně pozdě. Stahuje hlavu mezi ramena a běží v podřepu, který by jindy a jinde byl určitě k smíchu. Minomety se daly do práce stejně jako nové kulomety. A my ani jedno s sebou neměli, bleskne mu neveselá myšlenka hlavou. No, měli jsme najít nepřítel, od toho jsme rozvědka, a podařilo se nám to. To jsme padli na nepřátelskou hlavní obrannou linii? Je vyděšený možností, že by se mohlo jednat o velký německý protiútok, o němž všichni pořád mluví.

„Stůj, vole!“ zastavil ho výkřik zleva. Praštil sebou okamžitě do trávy a chtěl... Ono to sakra bylo česky!

„Kdo tam?“ ozývá se stejný hlas do kakofonie války podruhé.

„Mareš!“ šeptá Mareš. „Mareš!“

„Kdo tam?“

„Mareš!“ křičí konečně průzkumník ležící ve sněhu. „Mareš! Musíme se okamžitě stáhnout! Jsou všude okolo! Máme je i v zádech. Posílá mne Sochor. Máme se sejít u té hájovny, co jsme minuli!“ Strašlivě chraptí, má dojem, že mu snad nemůže být ani rozumět. Ale asi bylo, protože Čechoslováci se opravdu zvedají z krytů za pařezy, balvanů, hromadami dřeva a ustupují mimo jeho dohled.

„Vstávej!“ Nad Marešem stojí Šmarda z prvního družstva: „Můžeš vstát?“

Březen 1943, Charkov

Světlovlasá dívka v zakrvácené uniformě zdravotní sestry vklouzla na nemocniční pokoj číslo 213/12 přetékající pacienty. Na rtech měla nepřírozený úsměv. Marusja si ji pamatovala, tahle křehká holčička – vždyť nevypadá na více než na patnáct let! – jí velmi zručně toho dne ráno změnila obvaz na zraněné noze. Počínala si opravdu jako stará frontová rutinérka. Marusja zpozorněla, něco je špatně. Něco je jinak, než by mělo. Krev na dívčině uniformě totiž nebyla anonymní krví nějakých pacientů. To byla krev přímo téhle mladičké pohledné křehké zdravotní sestřičky. V horní části hrudi se skvělo rozšklebené zranění, z něhož proudem vytékala krev. „Germánci,“ hlesla nebožačka a upadla na obličej; strnule jako figurína z výkladní skříně. Za jejími zády se skrze otevřené dveře na chodbu ozvala palba z ručních zbraní.

Marusja na nic nečekala, vymotala se z postele a byla na chodbě i se zraněnou nohou dříve než kdokoliv jiný z jejich pokoje. Přímo před ní se davem panikou ovládaných pacientů i zdravotnického personálu prodírali němečtí vojáci. Stríleli z automatických pistolí MP-40 Schmeisser na všechny strany. Připadají jí neporazitelní, nesmrtelní, nelidští. Obličeje mají začerněné dýmem, jsou postříkaní krví. Nemohou to být lidé, jsou to nějaké oživlé mrtvoly, jde z nich děs.

„Tudy!“ Za předloktí ji silně chytila čísi hrubá ruka. Prsty se jí zabořily do pokožky. „Tudy! Pojd’!“ Pochopila, že se jedná o češtinu. O češtinu utopenou v kakofonii měkké, zoufalé, panikařící ruštiny a štěkavé, rozhodné němčiny. Za ruku ji chytil drobný mužík, připomínal jí prodavače z předválečných židovských krámů, nepamatovala si jeho jméno, ale znala ho, byl jí povědomý. Potkala ho v transportu zraněných od Sokolova. To byl on, kdo zpíval táhlé smutné moravské písničky povzbuzován všemi v doslechu. Vždyť kolik Židů bývalo před válkou

v Brně! A kolik jich tam zbylo nyní? To bolí! Kde se v takovémhle skřítkovi bere tolik síly?

Vtáhl ji na úzké temné schodiště, kde už čekalo pět dalších chlapů, které dokázala zařadit jako Čechoslováky z transportu. Šestého neznala, vysokého modrookého blondáka v umaštěné haleně. Připomínal trochu nacistický ideál z propagandistických letáků. Na rozdíl od nich nebyl pacient – už jenom podle hadrů a těžkých pracovních bot, které měl obuté. A není támhleto Sochor, velitel samopalníků? Ani nevěděla, že on je v nemocnici také. „Němci prorazili zpátky do Charkova, musíme zmizet,“ vysvětlil rychle její drobný zachránce. Do schodišťové šachty vrazili další dva Češi: „Musíme pryč! Hned!“ Skrze tenké dveře byla slyšet sílicí střelba ze samopalů i z pušek. „Střílejí po všem, co se hýbe i co jenom leží na postelích. Vypadá to, že chtějí nemocnici zapálit, viděli jsme kanystry s benzínem. Nikdo další už asi nedorazí, šéfe,“ obrátil se drobný Žid na Sochora. „Musíme co nejrychleji vypadnout.“ Sochor byl z nich jediný vyzbrojen – obyčejným kuchyňským nožem.

„Musíme, Heini, hned teď,“ rozhodl Sochor. Heini? Ten Žid se jmenuje Heinrich? Asi ano, nebude jediný Čechoslovák s německým jménem nebo příjmením ve Svobodobě armádě. „Pjotr, veď nás,“ ukázal velitel rozvědčiků na blondáka v zamaštěné haleně. Proč nám pomáhá Rus? Proč na něj Sochor mluví česky?

„Musíme být opatrní, povedu vás sklady a kvartýry milosrdných sester.“ Marusja pochopila podle charakteristického přízvuku, že má před sebou volyňského Čecha. Asi pracuje v *bolnici*, ve špitále, a teď jim pomáhá. Je jedno, kdo to je a co dělá. Hlavně jestli se odtud dostaneme.

„Nějaké zbraně bychom měli?“ ozval se z chumlu zraněných hluboký hlas.

„Naše nohy,“ odušil Sochor s pochmurným šklebem. „Nebo si je můžeme vzít od Němců. Pjotr asi netuší, kde je někde poblíž sklad zbraní?“

„Ten už budou mít Germánci, tam šli určitě jako první,“

pokrčil rameny volyňský Čech. „Nejlepší bude dostat se z nemocnice pryč. Krasnaja armija se brzy vrátí,“ dodal s nezlomnou vírou.

Následoval krkolomný závod dolů po schodech. Bolest ve zraněné noze ji týrala, ale na bolest a utrpení nelze brát ohledy. Mohla by si sednout, brečet a čekat, až dorazí frickové, aby ji polili benzínem a škrtili se šklebem sirkou. Není jediná, kdo ze schodů kulhá, a každý další krok pro ni může být konečná stanice. Jeden raněný (hlava a rameno) upadl a omdlel. Přece ho tu nenecháme! Silnější chlapi ho zvedli a vlečou ho s vypětím sil s sebou. Neopustíme ho! Pjotr letí jako blázen před nimi, aby ne, jako jediný z nich je zdravý. Jsou u paty schodiště a před nimi jediné dveře.

Co je za nimi?

Pjotr je otevírá a uprchlíci vidí další dlouhou nemocniční chodbu, zatímco nahoře na schodišti dusají těžké vojenské německé okované boty. Pryč! Co nejrychleji pryč! Budeme muset najít jinou trasu. Pjotr nerozhodně stojí a přemýšlí, dívá se z jednoho zraněného na druhého. V očích má strach. Možná mu běží hlavou, že jim neměl pomáhat. Kdyby utíkal sám a nehrál si na spasitele, už by byl mimo nemocnici a sám by měl daleko větší šanci dostat se pryč a přežít. „Musíme jinudy,“ vyhrkne nakonec. „Asi už vím kudy.“ Jeho přízvuk je najednou mnohem silnější.

Z nemocniční budovy vynášejí mrtvá těla, jedno po druhém. Jako kusy mrtvého masa, nic jiného to není. Velká polena. Házejí je na otevřené korby prastarých nákladních vozů, odvázejí je pryč a tam je spalují nebo pohřbívají. Do společného hrobu nebo na velikou pohřební hranici? Marusja se opírá o improvizovanou hůl a stojí společně s Heinim na druhé straně zmasakrované ulice. Němcům se nakonec povedlo zapálit pouze jedno křídlo rozsáhlé nemocnice. Nyní je Charkov zase sovětský, okupanty se podařilo vytlačit i z předměstí. Němce zastupují

jen hromady jejich mrtvol a desítky kusů rozstřílené vojenské techniky s prokletými černými kříži na pancířích a kapotách. Kolik lidí v té nemocnici zabili? Říká se, že někteří lékaři a zdravotní sestry bránili nemohoucí pacienty vlastními těly. Marně. Němci se jimi doslova prostříleli a prosekali, probodávali bodáky těžce zraněné, rozbíjeli jim lebky údery pažeb, házeli ruční granáty do přečpaných pokojů. Krev prý tekla po schodištích. To je skoro nepředstavitelné i uprostřed téhle šílené války.

Oni se nakonec z nemocnice dostali ven, ale ani zbytek jejich útěku nebyl bez potíží. Hned za nemocnicí vlétli do cesty německé patrole s obrněným vozem. Rekonvalescenti byli rozhodně více překvapení než Němci, pak kulomet na transportéru zkosil polovinu československých uprchlíků. Pjotra střely zasáhly do břicha a rozpáraly ho. Marusja, Heini, Sochor a pár dalších zoufale utekli do bombardováním polorozbořených ruin. Smrt je pronásledovala dál. Pod jedním zraněným se prolomila prkenná podlaha a on bez hlesu zmizel v temném sklepě. Na volání neodpovídal a oni nevěděli, jak se do temné sloje dostat. Neměli ani světlo. Umřel tam hned, nebo trpěl hodiny v temnotách? Pak se po nich zase vrhli Němci. Utíkali vyhořelými troskami. Přežila jen ona, Sochor a Heini. Sochor je zase určitě u jednotky. Nebýt jeho...

Hned po znovudobytí Charkova se Heini vydal do toho domu, kde jeden z jejich lidí zmizel v *propadlišti*. Nenašel nic. Celou čtvrť srovnalo sovětské (německé?) dělostřelectvo nebo letectvo se zemí. Nenašel ani to místo. Přes Charkov přešla fronta hned... bůhvíkolikrát. Z města zbývaly trosky a všude mrtvoly. Odsunou je hlouběji do týla, do jiné nemocnice. Ona měla nohu omotanou improvizovaným zakrváceným obvazem a Heini se vlekl jako zlomený. Přelámaná žebra bolí jako čert. Válka nekončí. Tohle je pro Čechoslováky teprve začátek.

KNIHA PRVNÍ

BITVA O KYJEV

*„Na Kyjev útočily desítky tisíc sovětských vojáků,
tanková armáda, a první, kdo se probili
do středu Kyjeva, byli Čechoslováci.“*

Vzpomínka Oldřicha Kvapila